

Program d'activitad

"Crescher ed optimar"

M E S S A D I

dalla suprastanza communal a al cussegl da vischnaunca

	Classificaziun	Realisaziun	
		Previu	exequiù
0. Activitad en general, structuradas, organisaziun interna			
<i>↳ Disposiziuns legislatorias:</i>			
- Lescha communal da pumpiers (reveder clav da repartiziun cuosts)	2	2017	
- Constituziun communal (revisiun structuradas politicas)	2	2017/18	
<i>0.1 La situaziun finanziaria ed economica</i>			
<i>0.2 Structura politica (bilanza suenter quater onns direcziun communal)</i>			
<i>0.3 Persunal (administraziun communal / uffeci da baghegiar)</i>			
1. Collaboraziun intercommunal / segirtad publica			
<i>1.1 Regiun Surselva</i>			
<i>1.2 Allianz presidents comunals Cadi</i>			
<i>1.3 Center d'intervenziun (Pumpiers Sursassiala)</i>	2	2018/19	
<i>1.4 Iniziativa "Contractivas da fusiun ella Cadi"</i>			
<i>1.5 Collaboraziuns intercommunalas/regiunalas</i>			
2. Scolaziun			
<i>2.1 Concept ICT per la scola</i>	2	2018	
3. Giuventetgna - cultura e temps liber			
<i>3.1 Embellaziun dil vitg e signaletica</i>	1	2014/18	
<i>3.2 Center da sport e cultura (CSC) - Sanaziun</i>	2	2017/20	
4. Sanadad			
<i>4.1 Vivera a casa entochen ell'aula vegliadetgna</i>			
6. Traffic communal e cantunal			
<i>↳ Disposiziuns legislatorias:</i>			
- 021 Lescha da baghegiar (revisiun parziala, secundas habitaziuns)	2	2018	
- 620 Lescha davart l'avertura pil traffic (revisiun totala)	2	2018	

	Classificaziun	Realisaziun	
		Previu	exequiù
<i>6.0 Revisiun dalla lescha davart l'avertura pil traffic</i>			
<i>6.1 Vias cantunalas (via d'untgida)</i>			
6.1.1 Via Lucmagn	2	2017/18	
6.1.2 Cavardiras: Sanaziun via cantunala	1	2017/18	
6.1.3 Pass dil Lucmagn: Mesiras per garantir in'avertura permanenta	2	2017/21	
<i>6.2 Vias communalas (coordinar cun meglieraziun funsila)</i>			
6.2.1 Via Cons	2	2019/20	
6.2.2 Via Run, Via Funs-Dado	2	2017/18	
6.2.3 Ulteriuras vias	2		
• Via Salez/segnas (urgent, per part via da cultivaziun)	2	2018/20	
• Via Peisel (naven dalla punt Val Segnas)	2	2020/21	
• Via Curtins/Segnas	2	2020	
• Via Sut Vitg/Segnas	2	2021	
** la successiun dalla realisaziun sto s'adattar allas pusseivladads finanzialas e dil svilup dils projects			
<i>6.3 Sendas</i>			
6.3.1 Senda Salaplauna	4		
6.3.2 Senda Cufions - Fontanivas	4		
6.3.3 Punt pendent S. Gada e Marias (plaun da Segnas)	4		
<i>6.4 Parcadis</i>			
<i>6.5 Illuminaziun publica</i>	1	2017/18	
7. Ambient e planisaziun			
<i>↳ Disposiziuns legislatorias:</i>			
- 710 Lescha davart igl allontament e la purificaziun dallas auas (revisiun totala)	2	2017/18	
- 711 Regulativ da taxas tier la lescha davart igl allontanament e la purificaziun dallas auas (revisiun totala)	2	2017/18	
<i>7.1 Aquaducts, dismessa e purificaziun dall'aua</i>			

	Classificaziun	Realisaziun	
		Previu	exequiu
7.1.1 Principi e finanziaziun		**	
7.1.2 Allontanament e purificaziun dallas auas	3		
7.1.3 Serenera Raveras	2	2017/21	
7.1.4 Sereneras Pardomat, Cavardiras e Madernal	2	2017/19	
7.1.5 Projects en direct connex cul GEP			
7.1.6 Separaziun dallas auas ad Acletta Sid	2	2017/18	
7.1.7 Canalisaziun: Sanaziun dalla reit en connex cun sanaziuns da vias, en special separaziun dallas auas (begls e fontaunas)			
7.1.8 Projects da canalisaziun Acletta Ost e Clavaniev	3	2017/18	
** la successiun dalla realisaziun sto s'adattar allas pusseivladads finanzialas e dil svilup dils projects			
<i>7.2 Dismessa da rumians</i>			
<i>↳ Disposiziuns legislatorias:</i>			
- 721 Regulativ da taxas tier la lescha davart l'economisaziun dils rufids (eventualmein adattaziuns marginalas)	2	2018	
7.2.1 Dismessa da pastg e cagliom (cumpostar)	2	2017/18	
<i>7.4 Planisaziun dil territori</i>			
7.4.1 Revisiun parziala dalla planisaziun locala	1	2017/19	
<i>7.5 Explotaziuns dallas resursas (regenerablas)</i>			
7.5.1 Val d'Acletta (dependa dil KEV)	3	2020	
7.6 Rempars HWS Val Acletta	1	2017/18	
8 Economia			
<i>8.1 Economia, turissem, agricultura e forestalesses</i>			
<i>↳ Disposiziuns legislatorias:</i>			
- 800 Lescha d'agricultura (en connex cun la meglierazun funsila)	2	2018	
8.1.1 Meglieraziun funsila	1	2016/46	
<i>8.2 Forestalesses</i>			
8.2.1 Regiuvinaziun digl uaul (ina incarica permanenta)	2		
8.2.2 Vias d'ual	2	2020/30	

	Classificaziun	Realisaziun	
		Previu	exequi
8.2.3 Via Run: In access cun via ei indispensabels	1	2019 - ?	
<i>8.3 Turissem</i>			
<i>↳ Disposiziuns legislatorias:</i>			
- 840 Lescha davart ils dis da ruaus publics (revisiun parziala)	3	2017/18	
- 932 Lescha d'ustria (revisiun parziala)	3	2017/18	
- Lescha da polizia	4		
8.3.1 Pendicularas Mustér – differentes projects	2	2015/19	
8.3.2 Parc Adula			
8.3.3 Rinforzar turissem d'unviern			
8.3.4 Rinforzar turssem da stad			
8.3.5 Organisaziuns			
9. Edifecis communal			
<i>9.1 Sanaziun casa da scola nova</i>	4		
10. Conclusiuns / ponderaziuns finalas			

Preziau signur president
Preziadas signuras cusseglieras
Preziai signurs cusseglieirs

La suprastanza communal ei sefatschentada en in seminari da dus dis intensivamein cul program d'activitad 2017/2020 ed ha elaborau in program che duei valer sco directiva per l'activitad dallas autoritads communalas. Il program vegn annualmein adattaus, actualisau e cumpletaus.

Novs accents

Nies motto central pil proxim avegnir secloma:

- ***Crescher ed optimar (la qualidad)***

0. Activitad en general, structuradas, organisaziun interna

Emprema prioritad

- *Il cussegl da vischnaunca ha comunablamein cun la suprastanza communal elaborau las strategias futuras. Quels buns resultats duein vegnir concretisai ed era integrai ella strategia per Sursassiala resp. per la Surselva.*

Plinavon

- impuls turistics e participaziuns finanzialas cun focussar las resursas
- reponderar structuradas politicas cun integrar la populaziun ella procedura d'evaluaziun
- mantener l'infrastructura avon maun (CSC, casa da scola nova, serenera eav.)
- promoziun dall'economia en general e d'implonts turistics en special
- crear bunas premissas da habitar e porscher bunas piazzas da lavur cun la finamira d'augmentar il diember dalla populaziun
- promover cooperaziuns denter ils purtaders da prestaziuns locals e regionalas.

⇒ La realisaziun pretenda grond engaschi da tuts.

↳ *Disposiziuns legislatorias:*

- Constituziun communal (revisiun structuradas politicas)
- Lescha communal da pumpiers (reveder clav da repartiziun dils cuosts)

0.1 La situaziun finanziaria ed economica

Grazia a bunas entradas ed ina buna disciplina tier las expensas eis ei reussiu da sminuir ils davos onns marcantamein il deivet communal, quei ch'ei zun legreivel. Ils proxims onns vegn quei denton a semidar. La vischnaunca sto sedar giu urgentamein cun pliras grondas sanaziuns ed investiziuns. Per exempel la sanaziun totala ed adattaziun al temps dil Center da sport e cultura (CSC), la sanaziun dalla casa da scola nova ed il plaz avon scola, la sanaziun dalla serenera a Raveras, la sanaziun da vias e sendas, la realisaziun dalla nova via d'uaul Run. Plinavon sesanflan il project dalla meglieraziun funsila e la revisiun parziala dalla planisaziun locala en elaboraziun. La sparta turissem che ha stuiu marcar ils davos onns ina gronda digren tier las pernottaziuns ei ussa sin buna via da serestabilir. Pli e pli semuossa quella sparta puspei sco motor economic per nossa vischnaunca e regiun. Actualmein vegn realisau il Catrina Resort che savess purtar in grond augment dallas pernottaziuns en vischnaunca e cheutras era dapli consum en pliras spartas. Ulteriurs gronds projects stattan sin rucca e laian sperar sin in augment da piazzas da lavur e fadigia. Fastedis fa la situaziun ch'ei reussescha per part buca pli d'anflar successurs per fatschentas indigenas, quei che munta sperdita da plazzas da lavur e qualidad da viver.

0.2 Structura politica (bilanza suenter quater onns direcziun communal)

Dapi quater onns exista sper la suprastonza communal la direcziun communal. L'incumbensa da quei gremi ei l'execuziun dallas lavurs operativas tenor incarica e survegionza dalla suprastonza communal e da cheutras descargar la suprastonza communal da lavur operativa. Commembers da quei gremi ein il president communal, il canzlist ed il menader dils survetschs technics. Era sche la lavur en quei gremi ha purtau ad els dapli lavur, ein els dil meini che la direcziun communal seigi secumprovada.

0.3 Persunal (administraziun communal / uffeci da baghegiar)

Il menader digl uffeci da baghegiar ha ils davos onns stuiu surprender cuntinuadamein dapli incaricas. Dapi quater onns eis el supplementarmein menader dils survetschs technics e commember dalla direcziun communal, aschia ch'el ei pli che surcargaus cun lavur. Il cussegl da vischnaunca ha sin proposta dalla suprastonza communal creau ina nova piazza per meglierar quella situaziun. Il niev menader digl uffeci da baghegiar ei vegnius eligius ed el entscheiva sia piazza l'entschatta da settember 2017. Buca diltut sligiau ei la situaziun da persunal tier l'administraziun communal. Cheu regia il mument en singulas funcziuns medemamein ina sutdotaziun.

1. Collaboraziun intercomunala / segirtad publica

1.1 Regiun Surselva

En connex cun la refuorma dil territori ein las incaricas dallas regiuns vegnidas definidas da niev. Las regiuns adempleschan el futur mo pli incaricas adossadas dallas vischnauncas ni dil cantun. La conferenza dils presidents communsals ha gia entschiet culla lavur. Il suveran da Mustér ha approbau ils 18 d'october 2015 ils statuts novs dalla Regiun Surselva. Quella midada structurala ei passada l'entschatta 2016 en vigur. Da niev segnan las vischnauncas cunvegnas da prestaziun cun la regiun per las singulas purschidas. Tenor cumpetenza approbescha l'istanza corrispundenta las cunvegnas da prestaziun. La midada dalla structura dil parlament regional alla conferenza dils presidents communsals ei secumprovada. Las vischnauncas han las suandontas cunvegnas da prestaziun cun la Regiun Surselva:

- Economisaziun da rumians (2017 - 2027)
- Management regional/svilup regional (cunvegna nunlimitada)
- Finanziaziun da museums (2017 - 2022)
- Cussegliaziun controlla da bulius (vegn buca susteniu dallas vischnauncas Cadi)
- Purschidas da formaziun e da terapias (Center da formaziun Surselva), prolungaziun aunc pendent
- Gimnasi claustral Mustér
- Center da formaziun Surselva
- Traffic regional (purschidas supplementaras, bus da notg)
- Ulteriuras incaricas tenor decisiun conferenza presidents communsals

Pliras incaricas ein tenor dretg cantunal vegnidas surdadas allas vischnauncas:

- Planisaziun directiva regionala
- Uffeci civil
- Uffeci da scussiun e concuors
- Curatella professiunala
- Archivs circuitals

1.2 Alleanza presidents comunals Cadi

Ell'allinaza dils presidents comunals dalla Cadi duein fatschentas comunablas vegnir tematisadas e coordinadas. La solidaritad enteifer las vischnauncas duei vegnir rinforzada e coordinada.

1.3 Center d'intervenziun (Pumpiers Sursassiala)

Il ferm fundament dil Center d'intervenziun Sursassiala ei tschentaus e secumprovaus. Remeduras legislatorias sco la clav da repartiziun dils cuosts ston vegnir currigidas a cuorta vesta. Daco buca haver la finamira a miezliunga vesta da fusiunar vinavon ella direcziun ost per saver optimar aunc pli fetg ils cuosts da menaschi, per saver nezegiar optimalmein sinergias ed aschia aunc professionalisar pli fetg l'entira intervenziun ella Cadi?

1.4 Iniziativa "Contractivas da fusiun ella Cadi"

L'iniziativa per contractivas da fusiun denter las vischnasuncas Trun, Sumvitg, Medel, Tujetsch e Mustér han fatg naufragi. Sulettamein nos vischnaunca ha giu decidu el senn positiv per contractivas en caussa. La vischnaunca da Mustér enquera buca activamein fusiuns e collaboraziuns, ei denton pronta da menar contractivas nua che collaboraziuns ein indicadas.

1.5 Collaboraziuns intercomunals/regiunals

Las contractivas pertuccont extender il territori dils Pumpiers Sursassiala ein iniziadas. En discussiun stat in corp da pumpiers Cadi.

Per haver la caschun d'activar il bien contact e vegnir tier bunas collaboraziuns cun las vischnauncas vischinontas duei la sentupada annuala dallas suprastonzas comunals da Sursassiala d'antruras, tut tenor interess dallas vischnauncas da Tujetsch e Medel, vegnir reactivada.

Per sepreparar per la decisiun davart il domicil dalla scola media en Surselva vegn encuretgi il discuors denter nos deputai e la suprastanza communal (emprema prioritad).

2. Scolaziun e formaziun

Nus essan tuts pertscharts dalla gronda muntada dil gimnasi claustral e lein perquei rinforzar la buna collaboraziun denter claustra e vischnaunca. Per garantir il futur dalla scola claustrala basegna ei era ina buna collaboraziun cullas vischnauncas vischinontas e d'entrar activamein en contact cullas suprastonzas vischinontas, quei cun involver ils responsabels ord la politica cantunala.

2.1 Concept ICT per la scola

Nus lein porscher a nos affons ina scola moderna e bein equipada, quei cun realisar ina buna infrastruttura en ed entuorn scola. Sin nus spetga la sanaziun dalla scola e dil plaz scola. Nus stuein denton era dar peisa als mieds electronics che han oz pli che zacu in'immensa impurtonza en nies mintgadi ed en nossas scolas, quei era en vesta all'introducziun dil plan d'instrucziun 21 (2018/19). Ina gruppa da lavur ha giu elaborau in concept d'ICT (medias ed informatica). Uss ha ei num concretisar e finanzia quei concept. La scola da Mustér da hapi l'introducziun dil computer en scola adina actualisau e remplazzau l'infrastruttura da mieds electronics, mo ussa

vala ei da far adattaziuns pli grondas per porscher a nos scolars sin tuts scalems ina scolaziun fundada ed actuala da medias.

3. Giuventetgna - cultura e temps liber

3.2 Center da sport e cultura (CSC) - Sanaziun

In center attractiv per giuven e vegl, per indigen e hosp ei il motto dalla cumissiun CSC.

Cun la sanaziun dil Center da sport e cultura lein nus sper il manteniment indispensabel dalla substanza dil baghetg augmentar la purschida ed attractivitat digl edifeci senza stuer caschunar in augment considerabel dils cuosts da menaschi egl avegnir. Quei pretenda in concept fetg effectiv ed efficient. Quei vegn segir buc ad esser pusseivel senza cumpromiss. Il cussegl da vischnaunca ha concediu in credit da projectaziun da frs. 375'000.-- per la sanaziun e completaziun dil CSC.

La finamira dalla cumissiun dil Center da sport e cultura ei da preparar in preproject sin primavera 2018. Silsunter vegn il process politic a duvrar temps pil consentiment dil credit. Il mument quenta la cumissiun CSC cun investiziuns da rodund 6 milliuns francs.

4. Sanadad

4.1 Viver a casa entochen ell'aulta vegliadetgna

Per saver garantir a nos varga 600 habitons sur 60 onns ina buna qualidad da viver, e quei aschi ditg sco pusseivel egl agen dacasa, ha la vischnaunca iniziou e realisau differentas purschidas ch'eiin gia secumprovas dètg stupent: Il project SENIORA-CA cun sias differentas sutgruppas segida cun nos seniors cun possibilitar igl access pil diever da pusseivladads e da survetschs che levgeschan il viver en autonomia ed il restar sauns - indirect era ina fuorma da profilaxa encunter ils immens cuosts che la vischnaunca sto surprendre per cass da tgira en spitals ni en casas da tgira.

Culla realisaziun dil post da cussegliaziun dalla Pro Senectute el Center da sanadad PUNTREIS entras la vischnaunca ei in giavisch dils attempai ius en vigur. Cheu san ils seniors schar cussegljar gratuitamein en tuttas damondas ch'il mintgadi ell'aulta vegliadetgna sa purtar: p.ex. sustegn d'attempai en difficultads finanzialas, habitaziuns per seniors, tgira a casa entras Spitex.

Sunter in onn d'emprova vegnan las experientschas fatgas cul post da cussegliaziun evaluadas per saver decider, schebein quella purschida sa vegnir mantenida vinavon. Cheu sei d'appellar a tuts seniors en nossa vischnaunca da far stediamein diever da quellas novas purschidas.

Proximamein vegn aunc realisau el Center da sanadad PUNTREIS in post da cussegliaziun per pazients dad "Alzheimer".

Impurtont per Mustér ei era da saver garantir egl avegnir in survetsch medicinal entras in ni plirs miedis cheu en nies vitg. Igl ei buc sempel da motivar giuvens miedis da prender dimora en nossa regiun. Perquei stuein nus era sin quei sector encurir activamein il dialog cun nos miedis actuals per saver garantir vinavon in bien survetsch medicinal en nossa vischnaunca.

6. Traffic communal e cantunal

↳ Disposiziuns legislatorias:

- Lescha da baghegiar (secundas habitaziuns)
- Lescha davart l'avertura pil traffic (*cumpensaziun da parcadis*)

6.0 Revisiun dalla lescha davart l'avertura pil traffic

La lescha actuala davart l'avertura pil traffic corrispunda buca pli al dretg surordinau e caschuna perquei conflicts d'interpretaziun. Perquei eis ei necessari da reveder la lescha. Sin fundament dall'examinaziun detagliada vegn ei ad esser pusseivel ch'ins sto reveder la lescha totalmein.

6.1 Vias cantunales (via d'untgida)

La vischnaunca planisescha e coordinescha ils projects communs en stretg contact cugl uffeci da construcziun bassa, ch'ei era responsabels per tals. En quella fasa da planisaziun ein neginas sanaziuns ch'engrevegeschan il quen communal previdas.

A liunga vesta duei vegnir ponderau tgei che schabegia sch'il traffic sur il pass Lucmagn enviers il Tessin vegn daus libers ufficialmein sco untgida dall'axa sid - nord. Ponderaziuns en connex cun untgidas dil vitg duein succeder.

6.1.1 Via Lucmagn

La sanaziun dalla Via Lucmagn egl intschess dalla sbuccada Via Gonda ei pil mument en realisaziun. Damai ch'ina procedura d'expropriaziun ei vegnida instradada, ei in horizont da temps grevs d'indicar.

6.1.2 Cavardiras: Sanaziun via cantunala

Il tschancun entochen alla sbuccada dalla Via Raveras ei sin giavisch dalla vischnaunca vegnius sanaus. La sanaziun dalla Via Cavardiras ei en cumpleina realisaziun. Suentar ch'il cantun ha decidiu da realisar la sanaziun tenor in standard reduciu secund ils models dalla meglieraziun, ei immediat vegniu lantschau ina sanaziun. Sebasond sil program da lavur vegn la via sanada completamein ils proxims treis onns. La vischnaunca ha giu grond interess vid ina sanaziun cumpleina dalla via ord motiv dil diember sminuent da habitonts a Cavardiras. Tenor lescha cantunala da vias vegn ina via da colligiazion cantunala buca renconuschida, sch'il vischinadi ha duront treis onns meins che 30 habitonts cun domicil permanent. Il termin da treis onns ha entschiet cugl emprem da schaner 2016. Aschia sa ina midada d'ina via cantunala en ina via communal succeder sil pli baul el decuors da 2019.

6.1.3 Pass dil Lucmagn: Mesiras per garantir in'avertura permanenta

Il cantun accelarescha la sanaziun dalla Via Lucmagn.

6.2 Vias communalas

Las vias communalas sesanflan per part en in fetg schliet stan. Differents projects da sanaziun ein en lavur e duein vegnir realisai el decuors dils proxims onns en coordinaziun cun la meglieraziun funsila.

6.2.1 Via Cons

Avon tschun onns ei vegniu fatg vid la Via Cons reparaturas da cosmetica. Actualmein sesanfla la via en in schliet stan. Ils emprems donns ein sepresentai el decuors dalla primavera 2013. Il project gia avon maun dapi 2005 sto vegnir surluvraus. Las lavurs ein gia vegnidas spustadas cun risguard sil plazzal da baghegiar dalla casa da tgira. En connex cun la sanaziun eis ei medemamein necessari da remplazzar la canalisaziun existenta e da sparter las auas.

6.2.2 Via Run, Via Funs-Dado

La sanaziun dalla via da quartier ei vegnida spustada en connex cun la realisaziun da differentas surbaghegiadas a Latis. La procedura da baghegiar ed expropriaziun ei vegnida iniziada. La finamira ei d'entscheiver igl atun 2017 cun in'emprema etappa. La sanaziun dalla via duei vegnir terminada entochen la stad 2019.

6.2.3 Ulteriuras vias

La vischnaunca ha aunc numerusas vias che ston vegnir sanadas. La situaziun finanziaria lubescha denton buca la realisaziun da tuts projects el decuors dils proxims quater onns. Ei setracta dallas suandontas vias (gruppau tenor urgenza dalla realisaziun):

- *Via Salez/Segnas (urgent, per part via da cultivaziun)*
- *Via Peisel (naven dalla punt Val Segnas)*
- *Via Curtins/Segnas*
- *Via Sut Vitg/Segnas*

6.3 Sendas

Nossas sendas ein in dils focus che la suprastanza communal ha fixau. Il focus vegn mess sin mantener e meglierar las sendas existentas ed aschia alzar la qualitat da nossa purschida ed infrastruttura. Per garantir ina reit d'aulta qualitat sto in sistem da controlla vegnir fixaus. Il project general cun in concept da segironza da qualitat duei vegnir elaboraus per dar il fil tgietschen necessari. En quei project duei era vegnir integrau differents projects novs che aulzan quella purschida en ina categoria pli aulta.

⇒ *Infrastructura turistica sanitaria a Mumpé Tujetsch ei exequida. A Mumpé Medel ed a Cavardiras ei l'infrastructura turistica sanitaria gia avon maun.*

6.3.1 Senda Salaplauna

La senda entuorn Salaplauna sesanfla dapi onns sil program dalla vischnaunca sco era el plan general dall'infrastructura. En connex cul concept da porscher ina buna infrastruttura da spassegiar e viandar ei la senda ina cumpart da quel.

6.3.2 Senda Cufions - Fontanivas

Sin in tschancun da ca. 180 m dadens Fontanivas ha il Rein Anterior mulau il grep e creau interessantas fuormas da bellezza singulara. Per dar la pusseivladad da prender investa da quellas eis ei necessari da prender mesiras constructivas per ch'ils interessai sappien visitar ils "mulins" segiramein.

6.3.3 Punt pendent S. Gada e Marias (plaun da Segnas)

La purschida da stad ed unviern duei vegnir cumpletada cun duas colligiazions ed attracziuns particularas. Egl entir concept duein quellas duas colligiazions porscher in'attracziun tut speciala.

6.4 Parcadis

La vischnaunca dispona da memia paucs parcadis el center dil vitg. Ina migliur duei succeder el rom da projects privats sco gia praticau ensemen cul project Center dil vitg. In concept sur il vitg ora duei purtar il fil tgietschen.

Il biro Hartmann e Sauter ha sin incarica dalla suprastonza communal elaborau el decuors dil 2016 in concept da parcar pil center dil vitg Mustér. La suprastonza communal vegn el decuors digl onn current a seder giu cun quei project.

6.5 Illuminaziun publica

2017/18 vegn remplazzau l'entira illuminaziun publica dalla vischnaunca da Mustér cun il sistem LED.

7. Ambient e planisaziun

↳ Disposiziuns legislatorias:

- 710 Lescha davart igl allontanament e la purificaziun dallas auas (revisiun totala)
- 711 Regulativ da taxas tier la lescha davart igl allontanament e la purificaziun dallas auas (finanziaziun, adattaziun dallas taxas)

7.1 Aquaducts, dismessa e purificaziun dall'aua

Novas prescripziuns da sanadad e la segirtad da victualias pretendan che las zonas davart il schurmetg dallas auas vegnan surluvradas, precisadas ed adattadas. Las lavurs vegnan exequidas naven dil 2017.

7.1.1 Principi e finanziaziun

Entras igl augment dallas taxas per la dismessa e la purificaziun dall'aua duei il funs da ruosnas da quella finanziaziun vegnir stuppau empau. Per saver dar damogn allas sfidas dall'infrastructura futura sto denton vegnir dau vinavon bun'attenziun. L'aua ei nossa resursa principala, buca mo sco bubronda principala, mobein era en vesta dalla produenziun d'energia e per fatgs turistics. Ina sauna e ferma collaboraziun denter tuts responsabels allegai sin quei sector cun segidar vicendeivlamein sto esser la clav da success per purtar il buordi d'investiziuns vegnent. Ella tschentada dil cussegl da vischnaunca dils 11 da mars 2016 ei la revisiun parziala dalla lescha pigl allontanament e purificaziun dalla auas vegnida tractandada. La decisiun positiva dil parlament porta il levgiament temporar da quella finanziaziun speciala. Quei ei dentn mo stau igl emprem pass ella dretga direcziun. Entras ina revisiun totala da quella lescha sto il fundament franc vegnir tschentaus per in saun futur che possibilitescha las investiziuns previdas sin quei sector.

7.1.2 Allontanament e purificaziun dallas auas

La vischnaunca ha fatg grondas investiziuns sin quei sector e vegn a stuer far vinavon investiziuns per saver garantir il funcziunar digl allontanament dallas auas piarsas ed optimar ils menaschis da purificaziun. Pils onns vegnents ein investiziuns ella dimensiun da sis milliuns francs previdas.

7.1.3 Serenera Raveras

L'analisa dil menaschi dalla serenera ei avon maun. Per saver tener ils standards e purificar l'aua era egl avegnir tenor las prescripziuns vertentas cantunalas e federalas, quenta quei studi cun

investiziuns denter treis e quater milliuns francs per la serenera principala a Raveras. Questa varianta ei la pli favoreivla dils divers studis fatgs.

7.1.4 Sereneras Pardomat, Cavardiras e Madernal

Il pievel ha concediu ella votaziun dils 12 da fevver 2012 in credit da frs. 629'000.-- per colligiar igl uclaun da Cavardiras cun la serenera da Disla e per construier in fussal per l'aua da plievgia. Il project ei vegnius preparaus e vegn realisau en stretga collaboraziun cun la Repower, la quala montescha ina nova lingia da tensiun. En quei connex baghegia la Corporaziun d'aua Spina da Vin in niev provediment naven da Disla a Cavardiras. Actualmein cuora la procedura BAB/EOZ.

7.1.5 Projects en direct connex cul GEP

Sper la sanaziun dalla reit existenta eis ei necessari da sparter las auas el contuorn dil quartier Acletta Sid e dil Crest d'Acletta. Plinavon eis ei necessari da descargar la canalisaziun ad Acla da Fontauna ed a Raveras. Necessary eis ei era da descargar la canalisaziun da Clavaniev cun separar ina part dall'aua schubra dalla tschuffa. Difficultads caschuna l'aua schubra dalla Via Cons.

Il GEP preveda ulteriurs projects che duein vegnir realisai pli tard enten nezegiar sinergias cun auters projects ni tenor urgenza.

7.1.6 Separaziun dallas auas ad Acletta Sid

Il 9 da december 2016 ha il cussegl da vischnaunca concediu in credit net da frs. 435'000.-- per realisar il project da canalisaziun Acletta – Funs. Quel stat en stretg connex cun la realisaziun dil Catrin Resort e cuntegn la canalisaziun Acletta Sid, la colligiaziun Vitget Crestas al Crest d'Acletta sco era la cumpart alla canalisaziun Acletta Ost. Actualmein sesanfla ina part dil project en realisaziun. Per la part che sesanfla ordeifer la zona da baghegiar cuora aunc la procedura da baghegiar per edificis e stabiliments ordeifer la zona da baghegiar.

7.1.8 Projects da canalisaziun Acletta Ost e Clavaniev

Cugl intent da saver recaltgar contribuziuns dil cantun ha la suprastanza communal incaricau il biro d'inschignier Cavigelli da preparar quels projects da canalisaziun. Per saver recaltgar las contribuziuns eis ei denton era necessari da realisar il tierz modul da quei concept ch'ei vegnius approbaus comunablamein entras il cantun, numnadamein la separaziun dallas auas per Clavaniev. Ils treis projects Acletta Sid ed Acletta Ost (credit en connex cun l'avertura Acletta – Funs) e la separaziun dallas auas a Clavaniev pendan in vid l'auter. La realisaziun dil modul da Clavaniev sto medemamein vegnir terminada entochen la fin 2019 sche la vischnaunca vul recaltgar las contribuziuns empermessas.

7.2 Dismessa da rumians

✦ Disposiziuns legislatorias:

- 721 Regulativ da taxas tier la lescha davart l'economisaziun dils rufids (adattaziuns marginalas) adattaziun sulettamein dallas taxas. Baghegiar ora las purschidas ei pil mument buca opportun.

7.2.1 Dismessa da pastg e cagliom (cumpostar)

La vischnaunca da Mustér posseda in oreifer sistem da separar ils rumians a Raveras, dil qual la populaziun fa stediamein diever. Qualitad cuosta denton. Era sin quei sectur ston las taxas vegnir adattadas ils proxims onns per buca caschunar ina sutbilanza. Alzar las taxas ni strihar purschidas ei la damonda centrala. In'introducziun d'in niev sistem cun pesar il quantum purtaus

corrispunda buca alla lescha vertenta ed ils cuosts per la realisaziun stattan en negina relaziun cul nez.

Era il niev sistem da dismetter il curdem verd sto vegnir reponderaus. Ina collaboraziun cun l'Axpo e la regionalisaziun cun eventualmein scaffir plazzas da lavur ei la finamira. Ecologia sa buca muntar ch'ins transportescha curdems verds per plirs diesch mellis francs dall'entira Cadi ella capitala grischuna per schar barschar leu quels.

7.4. Planisaziun dil territori

7.4.1 Revisiun parziala dalla planisaziun locala

Las novas leschas federalas e cantunalas pretendan mesiras en connex cun la planisaziun locala. Ina engrondaziun dalla zona da baghegiar ei nunpusseivla senza exxonaziuns en la medema dimensiun. La lescha davart las secundas habitaziuns pretenda medemamein revisiuns planisatorias, quei ton sco l'adattaziun dallas zonas da prighel. Tut quellas pretensiuns surordinadas pretendan ina revisiun dalla planisaziun locala.

La planisaziun ei d'immensa impurtonza, damai che quei ei nies instrument pil svilup economic da nossa vischnaunca. La cumissiun ei eligida, il credit concedius e la lavur ha entschiet.

7.5 Explotaziuns dallas resursas (regenerablas)

7.5.1 Val d'Aletta (dependa dil KEV)

Ina cuntinuaziun cul project stat en stretg connex cun in'eventuala contribuziun dil KEV. La suprastanza communal ha decidiu da momentan sistir il project.

7.6 Rempars HWS Val Aletta

Il project ei en realisaziun e vegn terminaus igl atun 2018.

8. Economia

8.1 Economia, turissem, agricultura e forestalesses

↳ Disposiziuns legislatorias:

- 800 Lescha d'agricultura (en connex cun la meglieraziun funsila)

8.1.1 Meglieraziun funsila

Momentan ei igl uffeci cantunal sco era la cumissiun da meglieraziun lundervi da liquidar las davosas protestas. Silsuenter vegn la Regenza grischuna ad approbar igl entir project.

L'emprema via da meglieraziun vegn planisada 2017 e construida 2018, sche tut va tenor urari. Il davos decidan mintgamai ils credits cantunals e federals il tempo da realisaziun.

8.2 Forestalesser

8.2.2 Vias d'uaul

Per saver garantir igl access e la segirtad da carrar sin las vias d'uaul ei in manteniment adequat indispensabels. Per la tgira digl uaul da schurmetg eis ei necessari da possibilitar da carrar sin las vias cun las maschinas forestalas. Cun agid digl instrument dil cantun "preservaziun e reparaturas d'avertura" vegnan differentas lavurs da reparatura vid suandontas vias d'uaul exequidas ils proxims onns: Via Run, Via Caischavedra, Via Plaun Menisch, Via Cunel e Via Cavorgia.

8.2.3 Via Run: In access cun via ei indispensabels

Actualmein ei igl uffeci d'uaul cantunal ensemen cun ils responsabels dil forestalesser communal vid la preparaziun dil project (Via Run). La suprastonza communal ei gia vegnida involvida duas gadas cun informaziuns detagliadas. Igl uaul Run ha in'enorma impurtonza per la segirtad dil vitg Mustér e quei pertuccont aua, bovas e lavinas. Ina via d'access en quei uaul ei indispensabla per saver tgirar e raccoltar la lenna. La protecciun da quei uaul en cass da fiug ei d'eminenta impurtonza. Cu il project ei preparaus, vegn el presentaus allas instanzas politicas per schar decider.

Sin fundament dalla zona da schurmetg dallas fontaunas ella Val Clavaniev sto la varianta preferida vegnir reponderada.

8.3 Turissem

✦ Disposiziuns regulatorias:

- 840 Lescha davart ils dis da ruaus publics (revisiun parziala)
- 932 Lescha d'ustria (revisiun parziala)
- Lescha da polizia

8.3.1 Pendicularas Mustér – different projects

La Catrina Resort AG ei vidlunder da dar novs impuls a nossa destinaziun turistica. In punct essenzial ei da crear novs letgs el Catrina Resort per aschia garantir ina pli aulta frequenza el territori da skis. L'entschatta avrel 2017 ha giu liug l'emprema badelada dalla surbaghegiada a Sontga Catrina. Sin l'entschatta dalla sesiun d'unviern 2018/2019 duei l'emprema etapa esser realisada e vegnir surdada al menaschi. Va tut sco previu, duess la secunda etapa esser realisada entochen la primavera 2019.

La realisaziun dil project per ennevar ha da sbatter bravamein cun pliras organizaziuns pigl ambient. Vegn ei anflau il proxim temps in consens, duessen era quellas lavurs entscheiver aunc uonn.

La colligiaziun dils territoris da skis da Tujetsch e Mustér ei medemamein sin buna via.

8.3.2 Parc Adula

Ella votaziun all'urna che ha giu liug igl atun 2016 ha il pievel buca dau suatientscha a quei project. La suprastonza communal ha giu susteniu quei project, vesend che quei fuss stau ina gronda schanza turistica per nossa regiun.

8.3.3 Rinforzar turissem d'unviern

Il resun sin la loipa da cuorsa liunga a Fontanivas cun neiv artificiala duront igl unviern 2016/2017 ei staus positivs. Pil proxim unviern ei previu da cuntinuar cun quella purschida, priu

ch'ei detti danovamein buca avunda neiv naturala. Il mument vegn sclariu cun igl uffeci cantunal per economia e turissem la pussevliadad da realisar la loipa Cadi nuninterrutta denter Trun e Tujetsch. Schebein la realisaziun ei topograficamein pussevli, sto aunc vegnir sclariu en detagl. Previu ei da fundar in'uniun che survigilescha ed administrescha l'entira purschida en favur dalla cuorsa liunga denter Trun e Tujetsch.

Il focus per rinforzar il turissem d'unviern vegn mess sil glatsch artificial, la reit da sendas (calzers da neiv) sco era la loipa Trun – Mustér (cun includer la purschida da Tujetsch). La purschida privata dalla senda da scursalar e spassegiar a Mumpé Medel vegn apprezzada.

8.3.4 Rinforzar turissem da stad

Ensemen cul project regional entuorn il Rein duei il turissem da stad vegnir rinforzaus. Plinavon duein las sendas vegnir adattadas (p.ex. en connex cun la nova pendiculara Sedrun - Mustér). Ultra da quei duei vegnir persequitau la realisaziun d'ina punt S. Gada - Mumpé Medel sco era la senda da mulins denter Fontanivas e Cufions (sche pussevli entras ina cuminonza d'interess). Muort la construcziun dil Catrina Resort sto vegnir ponderau d'augmentar la purschida dil bus local (bus pli pigns, trenin) per ch'ils hosps serendien el Vitg e las personas sesentas el Vitg contonschien meglier las purschidas a Sontga Catrina.

Cun crear in'attracziun achitectonica savess vegnir promoviu nossa regiun reha da cristallas e minerals. Per coordinar e promover ideas ed events en vischnaunca ei da ponderar da scaffir ina piazza parziala persuerter.

8.3.5. Organisations

L'uniun dils proprietaris da secundas habitaziuns (IGZWD) ei buca adina satisfatga dallas purschidas che vegnan finanziadas cun las taxas turisticas. L'impurtonza da quels hosps astga buca vegnir sutschazegiada, possedan els buca meins che 1'100 habitaziuns da vacanzas en nossa vischnaunca. In potenzial che sto vegnir tratgs a nez era da nossas fatschentas indigenas. Cheu sto vegnir dau tutta breigia d'anflar in bien consens ed in bien dialog. Retschercas fatgas ils davos onns dall'uniun demuossan che proprietaris da secundas habitaziuns impundan en nossa regiun denter frs. 25'000 e 30'000.-- ad onn.

9. Edificis communalis

↳ Disposiziuns regulatorias:

- 935 Lescha davart igl encurir cristallas e mineralias ed il lavar aur

9.1 Sanaziun casa da scola nova

Cun conceder ils 21 d'uost 2015 il credit da planisaziun da frs. 450'000.-- ha il cussegl da vischnaunca signalisau che la sanaziun dalla casa da scola "nova" Cons seigi necessaria. La realisaziun da tuttas investiziuns che stattan ils proxims onns sin rucca pretenda denton ina prioritaziun. Cass cuntrari menassen nus las finanzas da nossa vischnaunca en ina situaziun buca responsabla. Consequentamein ein las investiziuns previdas en vischnaunca vegnidadas valetadas tenor differents aspects sco exnum urgent, nez, ordinaziun d'istanzas surordinadas ed auters criteris. Quella valetaziun ha demussau ch'ina sanaziun energetica dalla casa da scola nova ei giavischeivla ord aspects energetics. La sanaziun interna selai denton realisar pli tard ed ei buca exnum urgenta.

Ord quels motivs ein las investiziuns da plirs milliuns francs vid la casa da scola nova vegnidadas spustadas per plirs onns.

10. Conclusiuns / ponderaziuns finalas

Il program d'activitad duei en emprema lingia survir allas autoritads politicas sco mied per definir las prioritads dalla perioda d'uffeci, pia esser il fil tgietschen che duei esser ponderaus bein. Il mument stattan dabia projects sin rucca en nosa vischnaunca. Projects che duessen sche pusseivel vegnir mess sin via per vegnir realisai. Bia ei pusseivel, denton stuein nus era haver la situaziun finanziala dalla vischnaunca en egl. Prioritad han caussas che ston vegnir realisadas sco p.ex. la sanaziun dalla serenera a Raveras. Lu ei la sanaziun ed adattaziun dil Center da sport e cultura urgenta. Quei stabiliment ei per indigens e pil turissem da gronda muntada. Bugen havessen nus era priu la sanaziun dalla casa da scola en egl, denton stuein nus ord raschuns finanzialas spustar quella sin pli tard. Gest tenor situaziun ed actualitad d'ina singula investiziun sto il gremi cumpetent decider individualmein.

Proposta

Sebasond sin las expectoraziuns precedentas

propona

la suprastonza communal al cussegl da vischnaunca da prender enconuschientscha dil program d'activitad.

Suprastonza communal Disentis/Mustér
Il president: Il canzlist:

Robert Cajacob

Andri Hendry

Disentis/Mustér, ils 29 da matg 2017